

“ŞAHSIM ÜNİVERSİTESİNDEN” YENİDEN ”ÖZERK VE ÖZGÜRLÜKÇÜ VE SEÇİLMİŞ ÜYELERDEN OLUŞAN KURULLAR ÜNİVERSİTESİNE”

From “Şahsım University” Again “To the University of Borders Composed of
Autonomy and Freedom Members”

Mustafa Altıntaş*

92

Akademiya dünyası, 2021 yılına, Boğaziçi Üniversitesi (BÜ)’ne atanan “Rektörün”, ulusal, siyasal ve giderek küresel **“vaka olması”** ile başladı. Üniversite bileşenlerinden öğrenci ve öğretim elemanlarının bu atamaya karşı çıkmaları, sorunun kendilerini de yakından ilgilendirmekte olmasından, öteki yükseköğretim kurumları bileşenlerinin desteğine neden oldu. Her sorunda olduğu gibi, soruna taraf olanların bir araya gelip, çözüm üretmeleri yerine, **“güçlüler”**, **“haklılar”** ile kavgayı yeğliyorlar. 7 Şubat 2021 günlü BirGün-Pazar Gazetesi’nde yayımlanan yazımda, sorunu **“İstenmeyen Rektör Bulu”** ekseninde değerlendirmiştim. Bu yazımda ise, rektörlüğü, kurum olarak ve üniversite yönetim organları bağlamında değerlendirmek istiyorum.

I. Osmanlı’dan Cumhuriyete Üniversite

Cumhuriyet, Osmanlı Devleti’nden devir alınan “İstanbul Darülfünuna (bilimevi/bilgievi)”, 1 Nisan 1924’de 493 Sayılı Yasa ile **“tüzel kişilik”** vermiş, ancak Cumhuriyet Devrimlerine ayak sürümesinden ötürü, 6 Haziran 1933’de 2252 Sayılı Yasa ile kapatarak yerine, **“İstanbul Üniversitesi”**ni kurmuştur. Üniversiteleri, günümüzde çoğu işgüzarların yapmaya çalıştıkları gibi, medreseler ile karıştırmamak gerekmektedir. Üniversiteler ussal ve

* Prof. Dr. Emekli, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ankara, Türkiye / maltintas@gazi.edu.tr

Prof. Dr. Retired, Gazi University Faculty of Economics and Administrative Sciences, Ankara, Turkey.

Geliş Tarihi / Received: 23.02.2021 - Kabul Tarihi / Accepted: 24.02.2021

seküler (dünyasal) kurumlardır. Medreseler dinsel ve uhrevi(dünya ötesi) kurumlar olup, üniversiteye karşıdır.Bu karşıtlık,akıla karşıtlık anlamı taşımaktadır. Osmanlı, uzun yıllar Nakşibendi Şeyhi Marmaravi'nin dediği **“Akıl Frengistanın olsun/ Ki saltanat-ı Ali Osman yeter bize”**nin tutsağı olmuştur (Bkz. M. T. Hatipoğlu, Türkiye Üniversite Tarihi, Ank-2000, s.15). Bu anlayışın günümüzde de örnekleniyor olması, Cumhuriyetle aldığımız yoldan geriye döndüğümüzü çağrıştırmaktadır.

1900’da yeniden açılan ve 1933’de kapatılıncaya kadar kesintisiz açık kalan Darülfünun’un ilk üniversiter anlamda mevzuatı, 21 Ekim 1919 gün ve 257 sayılı karar olan “Darülfünun-u Osmanî Tüzüğü”dür.Bu Yönetmelik ile, **“bilimsel özerklik”** kavramı mevzuata girmiştir.Bu Yönetmeliğe göre üniversitenin başkanı, Maarif Bakanıdır. Bakan adına üniversiteyi yöneten ise, profesör ve doçentlerin tamamı tarafından, iki yıl için seçilen rektördür. Seçim iki dereceli olup, en çok oy alan iki profesör Maarif Bakanınca Bakanlar Kuruluna önerilen profesör, onay görürse rektör olarak görev yapardı. Dekan ise, profesörlerin kendi aralarında yapılacak seçim ile belirleyecekleri en çok oy almış iki adayın rektörce iletildiği Maarif Bakanı tarafından atanırdı.

Cumhuriyetin darülfünun mevzuatında ilk düzenlemesi.1 Nisan 1924 gün ve 493 Sayılı Yasa, ile olmuştur. Yasa ile,1919 Tüzüğü, Cumhuriyete uyarlanmış,Osmanlı yerini “İstanbul” geçirilmiş, “medrese” fakülte sözcüğü ile değiştirilmiştir.21.04.1924 gün ve 473 Sayılı Tüzük/Yönetmelik ile bilimsel özerklik tanınmıştır.Rektör, profesör ve doçentlerin katılımı ile yapılan seçimde en çok oy alan iki aday arasından Maarif Bakanı tarafından, üç yıl için atanır.Dekanlar içinde aynı seçim sürecinde atanır.Görüldüğü gibi,kimilerinin yanlış anlatımı ile ret edilen öğretim üyeleri tarafından rektör ve dekanların seçimle gelmesi Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet’in ilk on yılında uygulama bulmuştur.

II. 1933 Üniversite Reformu

Cumhuriyet, “İstanbul Darülfünü”nu, beklenen gelişmeyi ve ilerlemeyi gerçekleştirmemesi gerekçesi ile, 6 Haziran 1933 gün ve 2252 Sayılı yasa ile kapatmıştır. Bu gerekçeyi zamanın Eğitim Bakanı **“en ileri tarım, en mükemmel sanat, en derin bilim bizde idi. Koyu bir bağnazlık, korkunç bir gericilik, ruh ve fikri, her şeyi ezdi, yıktı, kavurdu”** diye açıklamış, yerine Maarif Bakanlığınca İstanbul Üniversitesi kurulmasına karar verilmiştir. Üniversitenin yönetimi, 24.10.1934 gün ve 2/136 sayılı Karara dayalı “İÜ Yönetmelik ile düzenlenmiştir.1946’ya kadar olan dönemde rektör, üniversitede MEB’nın temsilcisi olup, önerisi üzerine üçlü kararname ile,

dekanlar da rektörün önerisi üzerine MEB tarafından atanır kılınmıştır. Rektör ve dekan karar organı olmayıp, “Üniversite Heyeti” ile “Üniversite Meclisi”, “Fakülte Meclisi” kararlarının uygulayıcısıdır.

III. İlk Üniversiteler Yasası : 4936 + 115

Çok partili demokrasi dönemine geçilmesi sonrası 18.06.1946’da, Cumhuriyetin ilk üniversiteler yasaı kabul edildi. Üniversiteleri; **özerk** ve **tüzelkişiliğe** sahip, “**yüksek araştırma ve öğretim birlikleri**” olarak tanımlayan 4936 Sayılı Yasada, 28.10.1960 günlü 115 Sayılı Yasa ile, özerkliği güçlendiren ve katılımı artıran düzenlemeler yapılmıştır. Yasanın bir başka özelliği “**Kuruluş ve İşleyiş**” başlıklı İkinci Bölümü, “**Fakülteler**” ile başlamaktadır. 115 Sayılı ile yapılan düzenlemeler ve eklemeler, fakülte ve üniversite organlarını aktarıırken ayrıca içinde ve kalın olarak gösterilmiş olup, 115 Sayılı Yasa ile, çıkartılanlar ise, yine ayrıca içine alınmıştır.

Fakülte; üniversiteyi oluşturan kurumlardan olup, bilimsel ve yönetim özerkliğine ve tüzelkişiliğe sahip olarak tanımlanmaktadır. Bağımsız fakültelerin yasa ile kurulması olanağı getirilmiştir.

Fakülte Organları, “**Fakülte Genel Kurulu**”, “**Profesörler Kurulu**”, “**Yönetim Kurulu**”, “**Dekan**” olarak sıralanmaktadır.

Fakülte Genel Kurulu (FGK); ord. profesör, profesör ve doçentler ile doçenti bulunmayan derslerin öğretim görevlerinden oluşmaktadır.

Fakülte Profesörler Kurulu (FPK); fakültenin ord. profesör ve profesörleri, bir dersin yönetimiyle bağımsız olarak görevlendirilen doçentleri ile (ayrıca seçilecek iki doçentten) (**profesörü bulunmayan bu kürsünün yönetimi ile görevlendirilen doçentlerden ve profesörler adedinin yarısı kadar doçentten**) oluşmaktadır. (**doçentlerin sırasının belirlenmesinde eylemli doçentlik kıdemi esas tutulur, en son sıradakiler eşit kıdemi ise, her ders yılı başında kura ile seçilir**).

Fakülte Yönetim Kurulu (FYK); dekanın başkanlığında, öğretim görevi başında bulunan önceki dekanla, (Profesörler Kurulunun iki yıl için ord. prof. ve prof.ler arasından seçeceği üç öğretim üyesinden) (**Prof. Kurulunca profesörler arasından seçilecek üç prof ve profesörler kurulunda üye olan doçentler arasından aynı kurulca seçilecek iki doçent olmak üzere yedi öğretim üyesinden, iki yıl için**) kurulmaktadır. (**Öğretim yardımcıları veya öğrencileri ilgilendiren konuların görüşülmesinde FYK bunlardan ikişer**

temsilciyi davet ederek bilgilerine müracaat ederler. Ayrıca her sömestr başında öğrenciler ve öğretim yardımcıları kendi ortak problemlerini temsilcileri tarafından FYK'na bildirirler. Öğretim yardımcılarının temsilcileri, her ders yılı başında fakültenin bütün öğretim yardımcıları tarafından, öğrenci temsilcileri ise fakülte öğrencileri tarafından seçilir...

Dekan; iki yıl için, Profesörler Kurulu tarafından fakültenin aylıklı (ord. profesör veya) profesörleri arasından (mutlak çoğunlukla) (**salt çoğunlukla**) seçilir. (**Dönem süresi**) (Süresi) biten dekan, (**bir dönem için tekrar seçilebilir. Ancak, görev süresi biten dekan dört yıldan önce tekrar dekan seçilemez**) (dört yıldan önce tekrar dekan seçilemez).

Üniversite organları; “**Senato**”, “**Üniversite Yönetim Kurulu**”, “**Dekan**” olarak sıralanmaktadır.

Senato; Rektörün başkanlığında, öğretim görevi başında bulunan bir önceki rektörden, dekanlardan, her FPK'nun kendi üyeleri arasından iki yıl için seçeceği ikişer (ord.prof. veya) prof.den ve doğrudan doğruya üniversiteye (veya **fakülte**lere) bağlı (yüksek okulların) (**her okulun profesörleri ve doçentlerinin yine kendi aralarından iki yıl için seçecekleri üniversite profesörü ünvanını taşıyan birer temsilciden**)) (Profesörler Kurullarının yine kendi aralarından iki yıl için seçecekleri birer temsilciden) kurulur.

Üniversite Yönetim Kurulu; Rektörün başkanlığında, öğretim görevi başında bulunan bir önceki rektörle fakülte dekanlarından ve genel sekreterden kurulur.

Rektör; FPK'nın bir arada yapacakları toplantıda, iki yıl için, aylıklı (ord. profesör veya) profesörler arasından, sıra ile, her seçim döneminde başka bir fakülte den olmak üzere salt çoklukla seçilir.

Üniversitelerarası Kurul (ÜAK); Üniversitelerin ortaklaşacakları konularda kesin karara bağlayacak organ olarak da, Milli Eğitim Bakanının başkanlığında, her üniversitenin rektör ve dekanlarından, her üniversite Senatosunun kendi üyeleri arasından seçecekleri birer temsilciden oluşur.

Türkiye'deki YÖK benzeri bir kurulun olması gerektiğini ileri sürenlerin gerekçesinin başında, özerk üniversitenin denetim dışı kaldığıdır. Türkiye Üniversite Tarihinde “en özerk”, “en katılımcı” ve “en özgür” üniversite yasası ününe sahip, “4936 + 115 S.Y.’nin içinde yer alan “Hükümet Deneti” maddesini aktarmak isterim:

“Madde 14 - Milli Eğitim Bakanı, üniversitelerin başıdır Bu sıfatla üniversiteleri, fakülteleri ve bunlara bağlı kurumları Hükümet adına denetler. Bakan bu denetlemesini Üniversitelerarası Kurula başkanlık etmek, üniversite ve fakültelerden gerekli hususları sormak, onamına bağlı kararları onamak ve üniversite veya fakülte kurullarının kararlarından gerekli gördüklerinin yeniden bu kurullarda incelenmesini İstemek suretiyle yapar Bakan, onamadığı senato kararlarıyla üniversite ve fakülte kurullarının kabul edip uygulamakta buldukları kararlardan uygun görmediklerini Üniversitelerarası Kurula gönderir. Üniversitelerce Millî Eğitim Bakanının onanımına sunulan kararlar, en çok üç ay içinde onanır Bu süre içinde onanmayan veyahut Üniversitelerarası Kurula gönderilmeyen kararlar onanmış sayılır.”

28.10.1960 günlü 115 S.Y. ile madde aşağıdaki biçime büründürülmüştür:

“Madde 14- Üniversitelerin Hükümetle teması, Senatolarca ve ÜAKca verilen kararların MEB’na bildirilmesiyle sağlanır. Bakanın bu kararları onama veya ret hususunda bir yetkisi yoktur.Ancak uygun bulmadığı kararları yeniden incelenmek üzere Senatoya veya ÜAKa,15 gün içinde geri gönderebilir. Senato ve ÜAK bir ay içinde aynı konu üzerinde alacağı kararı MEB’na bildirir.Bu karar,ilgililerin yetkili yargı mercilerine başvurmak hususundaki hakları saklı kalmak üzere,kesindir...”

Çok partili sisteme geçtikten sonra biri 08.07.1954 gün ve 6435 S.Y. ve biri de 28.10.1960 gün ve 114 S.Y ile iki üniversite öğretim elemanı tasfiyesi olmuştur. Bunlardan 114 S.Y. ile yapılan tasfiye, 18.04.1962 gün ve 43 S.Y.ile ortadan kaldırılmıştır.

IV. İkinci Üniversiteler Yasası : 1750

Üniversiteler, 1961 Anayasası ile, “özerk kuruluş” olarak Anayasa güvencesine kavuşturulmuştur. 334 Sayılı Yasanın 120nci maddesinin ilk biçiminin, özerklik ve özgürlükle ilgili düzenlemelerini olduğu gibi aktarıyorum. Anayasanın bu maddesindeki özerklik ve özgürlükler,12 Mart 1971’deki askeri müdahale sonrasında,20.09.1971’de 1488 Sayılı Yasa ile daraltılmıştır. Daraltıcı düzenlemeleri kalın olarak,ayraç içinde işaretledim.

“Üniversiteler, ancak Devlet eliyle ve kanunla kurulur.

Üniversiteler, bilimsel ve idari özerkliğe sahip kamu tüzel kişileridir. **(Üniversiteler, özerkliğe sahip kamu tüzel kişileridir. Üniversite özerkliği, bu maddede belirtilen hükümler içinde uygulanır ve bu özerklik, üniversite**

binalarında ve eklerinde suçların ve suçluların kovuşturulmasına engel olmaz)

Üniversiteler, **(Devletin gözetimi ve denetimi altında)** kendileri tarafından seçilen **(organları eliyle yönetilir)** yetkili öğretim üyelerinden kurulu organları eliyle yönetilir ve denetlenir...

Üniversite organları ve öğretim üyeleri ve yardımcıları, üniversite dışındaki makamlarca, her ne suretle olursa olsun, görevlerinden uzaklaştırılmazlar. **(Son fıkra hükümleri saklıdır).**

Üniversite öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe araştırma ve yayında bulunabilirler..."

Üniversitelerin kuruluş ve işleyişleri, organları ve bunların seçimleri, görev ve yetkileri, **(üniversite üzerinde Devletin gözetim ve denetim hakkını kullanma usulleri ve üniversite organlarının sorumluluğu, öğrenim ve öğretim hürriyetlerini engelleyici eylemleri önleme tedbirleri, üniversiteler arasında ihtiyaca göre öğretim üyeleri ve yardımcılarının görevlendirilmesinin sağlanması, öğrenim ve öğretimin hürriyet ve teminat içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji esasları kanunla düzenlenir.)** öğretim ve araştırma görevlerinin Üniversite organlarıncı denetlenmesi, bu esaslara göre kanunla düzenlenir.

...

(Üniversitelerle, onlara bağlı fakülte, kurum ve kuruluşlarda öğrenim ve öğretim hürriyetlerinin tehlikeye düşmesi ve bu tehlikenin üniversite organlarıncı giderilmemesi halinde Bakanlar Kurulu, ilgili üniversitelerin veya bu üniversiteye bağlı fakülte, kurum ve kuruluşların idaresine el koyar ve bu kararını hemen TBMM Birleşik Toplantısının onamasına sunar. Hangi hallerin el koymayı gerektireceği, el koyma kararının ilan ve uygulanma usulleri ile süresi ve devamınca Bakanlar Kurulunun yetkilerinin nitelik ve kapsamı kanunla düzenlenir).

1961 Anayasasının da hız kazandırdığı toplumsal uyanış ve örgütlenmenin ekonomik gelişmenin önüne geçmesi ve sosyal devletin ulusal gelirin toplumsal yığınlara dönük olarak değiştirilme istemlerine karşı uygulanan 12 Mart 1971askeri müdahale sonrası,Anayasanın 120nci maddesindeki özerklik ve özgürlüğü daraltan değişikliklere uyarlamak amacı ile, 4936 Sayılı Yasa kaldırılarak, yerine 07.07.1973'de 1750 Sayılı Üniversiteler Yasası kabul edilmiştir. Şimdi bu yasadaki

Yasada üniversite; “**özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip yüksek bilim, araştırma, öğretim ve yayım birlikleri**” tanımlanmaktadır. Fakülteler de tüzel kişilik sahibi olmasının yanı sıra, üniversiteye bağlı öteki kuruluşların tüzel kişilik kazanması, Senato kararına bağlanmıştır(Md.2).

Yasa, Devlet denetimi ve gözetimi amaçlı, YÖK ve Üniversite Denetleme Kurulu oluşturmuş, ancak AYM bu kurumları üniversite özerkliğine aykırı bularak iptal etmiştir. Yasanın 4üncü Maddesinde YÖK; “**Yükseköğretimin bütünlüğü anlayışı içinde çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine ve Devlet Kalkınma Planının temel ilke ve politikalarına uygun olarak yükseköğretim alanına yön vermek amacı ile, gerekli inceleme, araştırma ve değerlendirmeleri yapmak, yükseköğretim kurumları arasında koordinasyonu sağlamak, uygulamaları izleyerek yetkili makam ve mercilere önerilerde bulunmakla görevli bir kurum**” olarak tanımlanmaktadır.

Yasada Üniversite Organları; **Senato, Üniversite Yönetim Kurulu ve Rektör** olarak sıralanmaktadır.

98

Senato, rektörün başkanlığında, öğretim görevi başında bulunan bir önceki rektörden, rektör yardımcılardan, fakülte dekanlarından, her fakülte kurulunun kendi üyeleri arasından üç yıl için seçeceği ikişer profesörden, ve üniversite veya fakültelele bağlı her yüksekokulun müdüründen oluşur.

Üniversite Yönetim Kurulu, rektörün başkanlığında, öğretim görevi başında bulunan bir önceki rektör, rektör yardımcıları, fakülte dekanlarından, doğrudan doğruya rektörlüğe bağlı yüksekokul müdürlerinden oluşur.

Rektör, her üniversitenin bütün öğretim üyelerinin bir arada yapacakları toplantıda, üç yıl için üniversitenin aylıklı profesörleri arasından salt çoğunlukla seçilir. İkinci kez seçilir. Ancak, aradan bir dönem geçmeksizin, yeniden aday olamazlar.

Üniversitenin genel özerkliği ve tüzel kişiliği içinde tüzel kişiliğe sahip Fakülte organları, “**Fakülte Kurulu, Fakülte Yönetim Kurulu ve Dekan**” olarak sıralanmaktadır.

Fakülte Kurulu (FK); fakültenin kadrolu öğretim üyeleri ile ders vermekle görevli öteki öğretim üyelerinden kurulur. Asistan ve öğrencilerle ilgili konularda ve gereken hallerde FK karar verdiğinde, usulüne göre seçilmiş bir asistan temsilcisi ile bir öğrenci temsilcisini dinleyebilir.

Fakülte Yönetim Kurulu (FYK); dekanın başkanlığında, öğretim görevi başında bir önceki dekan, dekan yardımcılarında ve Fakülte Kurulunca seçilecek üç profesör ve iki doçentten oluşur. Usulüne göre seçilmiş bir asistan temsilcisi de kurulun üyesidir. Bu temsilci öğretim üyelerine ait konularda kurula katılmaz.

Dekan; fakülte kurulu tarafından, fakültenin aylıklı profesörleri arasından, üç yıl için salt çoğunlukla seçilir. Dönem süresi biten dekan yeniden seçilebilir. Fakat aradan bir seçim geçmedikçe aynı şahıs, iki dönemden fazla dekan olamaz.

V. Üçüncü (Yürürlükteki) Üniversiteler Yasası:

2547 Sayılı Yükseköğretim Yasası

İkinci Üniversiteler Yasası olan 1750 ile Üçüncü Üniversiteler Yasası olan 2547 Sayılı Yasa, askeri müdahale ve askeri darbenin sonrasında çıkartılmış ve bir Anayasal kuruluş olan üniversitede “**devlet denetimi ve gözetimini**” kurallaştırmak ve kurumlaştırmak, giderek doğrudan yönetmek amacı taşımıştır.1750 Yasası ile getirilen “YÖK” ve “Üniversite Denetleme Kurulu”,AYM’nin 1975/22 nolu Kararı ile uygulama bulamamıştır.2547 Sayılı Üniversiteler Yasası, 12 Eylül 1980 Darbesi sonrası, 1982 Anayasası bile ortaya çıkmadan,1961 Anayasası ile “**Anayasal Kuruluş**” olarak tanımlanan üniversiteyi, doğrudan düzenleyecek, yönetecek, denetleyecek kurulları ile yürürlük kazanmıştır. 2547 Sayılı Yasa, 1982 Anayasasının 130 ve 131inci maddelerini belirleme ününe de sahiptir.

A) 12 Mart 1971’den 12 Eylül 1980’ne: Anayasa’da Üniversiteler

1961 Anayasasında “**Özerk Kuruluşlar**” ara başlığı altında düzenlenen 120 nci maddenin,12 Mart 1971 Askeri Müdahalesi sonrasında “**Özerk Üniversite...**” ara başlığı altında değiştirildiğini yukarıda açıklamıştım.

1971 Askeri Müdahalesi ile daraltılan üniversite özerkliği ve akademik özgürlük,1980 Askeri Darbesi ile,tümü ile geçersiz kılınmıştır.12 Eylül 2010’da yapılan Anayasa değişikliği ve sonrasında Partili Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile, 2547 Sayılı Yasanın “rektör maddesi olan 13 üncü maddesinde iki kez değişiklik yapılmıştır. Değişikliklerin ilki, 29 Ekim2016’da yayımlanan 676 Sayılı ve ikincisi de, 02.07.2018 gün ve 703 Sayılı KHK ile olmuştur. Bu değişiklikler, yasama, yürütme ve yargı organlarında olduğu gibi, üniversiteleri de, Cumhurbaşkanlığı Ofisine dönüştürmüştür. Bunu, Anayasanın 130 ve 131inci maddeleri ile 2547 Sayılı Yükseköğretim Yasası üzerinden izleyebiliriz:

12 Eylül 1980 Askeri Darbesi, 1961 Anayasasının yerini alan 1982 Anayasası’nda “**E. Yükseköğretim Kurumları ve Üst Kuruluşları**” ara başlığı altında yer alan,130 ve 131nci maddelerin, kurumsal özerklik ve akademik özgürlük alanında nasıl savrulmuş olduğunu izlememiz için, aşağıya alıntılıdım.

“E. Yükseköğretim kurumları ve üst kuruluşları

1. Yükseköğretim kurumları

“Md.130-...çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur.

...

...

Üniversiteler ile öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilirler. Ancak, bu yetki, Devletin varlığı ve bağımsızlığı ve milletin ve ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği aleyhinde faaliyette bulunma serbestliği vermez.

100

Üniversiteler ve bunlara bağlı birimler, Devletin gözetimi ve denetimi altında olup, güvenlik hizmetleri Devletçe sağlanır

Kanunun belirlediği usul ve esaslara göre; rektörler Cumhurbaşkanınca, dekanlar ise Yükseköğretim Kurulunca seçilir ve atanır.

Üniversite yönetim ve denetim organları ile öğretim elemanları; Yükseköğretim Kurulunun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılmazlar.

Üniversitelerin hazırladığı bütçeler; Yükseköğretim Kurulunca tetkik ve onaylandıktan sonra Milli Eğitim Bakanlığına sunulur ve merkezi yönetim bütçesinin bağlı olduğu esaslara uygun olarak işleme tabi tutularak yürürlüğe konulur ve denetlenir.

2. Yükseköğretim üst kuruluşları

Madde 131 – Yükseköğretim kurumlarının öğretimini planlamak, düzenlemek, yönetmek, denetlemek, yükseköğretim kurumlarındaki eğitim - öğretim ve bilimsel araştırma faaliyetlerini yönlendirmek, bu kurumların kanunda belirtilen amaç ve ilkeler doğrultusunda

kurulmasını, geliştirilmesini ve üniversitelere tahsis edilen kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak ve öğretim elemanlarının yetiştirilmesi için planlama yapmak maksadı ile Yükseköğretim Kurulu kurulur.

(Değişik ikinci fıkra: 7/5/2004-5170/8 md.) Yükseköğretim Kurulu, üniversiteler tarafından seçilen ve sayıları, nitelikleri, seçilme usulleri kanunla belirlenen adaylar arasından rektörlük ve öğretim üyeliğinde başarılı hizmet yapmış profesörlere öncelik vermek sureti ile Cumhurbaşkanınca atanan üyeler ve Cumhurbaşkanınca doğrudan doğruya seçilen üyelerden kurulur.”

12 Mart 1971 Askeri Müdahalesi ile, 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi arasındaki ayırımı ve üniversiteler üzerinde vesayetçiliğin farklılıklarını, 1982 Anayasası ile “**Anayasal Kurul**” olarak ortaya çıkan “Yükseköğretim Kurulu”nu, 1750 ile 2547 Üniversiteler Yasalarındaki üzerinden değerlendirmek isterim.

1750 Sayılı Yasa’nın İkinci Bölümü, “**Üniversitelerüstü Kuruluşlar: Devlet Denetimi ve Gözetimi**” başlığını taşımaktadır. 1961 Anayasası ile, devleti oluşturan kurumlardan biri olarak tanımlanan Üniversite’nin, aynı konumda olan, devlet kurumlarının denetim ve gözetimi altına alınması, üniversite özerkliği ile bilimsel özgürlüğü ortadan kaldıracı düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, AYM tarafından iptal edilmiştir.

1750 Sayılı Yasa’nın 4üncü maddesinde YÖK; “**Yükseköğretimin bütünlüğü anlayışı içinde çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine ve Devlet Kalkınma Planının temel ilke ve politikalarına uygun olarak yükseköğretim alanına yön vermek amacı ile, gerekli inceleme, araştırma ve değerlendirmeleri yapmak, yükseköğretim kurumları arasında koordinasyonu sağlamak, uygulamaları izleyerek yetkili makam ve mercilere önerilerde bulunmakla görevli bir kurum**” olarak tanımlanmaktadır.

YÖK; “**MEB’nin başkanlığında, her üniversitenin yetkili organlarınca iki yıl için seçilen birer temsilci ile üniversite temsilcileri sayısı kadar, aynı süre ile MEB’nin önerisi üzerine Bakanlar Kurulunca (resmi yükseköğretim kurumları, Maliye, Millî Eğitim ve Gençlik ve Spor Bakanlıkları ile DPT ve TÜBİTAK’tan en az birer üye olması koşulu ile) atanacak üyelerden oluşmaktadır. Görüldüğü gibi, 1750’nin YÖK’ü, üniversite ile yükseköğretim alanının gerektirdiği lojistik desteği sağlayıcı kurumlarından gelenlerin dengeli olarak ve iki yılda bir değişen bir yapıya sahiptir.**

Üniversite ile devlet kurumlarından, iki yılda değişebilen ve eşit sayıda üyelerden oluşan YÖK, 1982 Anayasası ile Anayasal Kurul olarak karşımıza çıkmıştır. 1982 Anayasası'nın 131'inci maddesinde YÖK; **Yükseköğretim kurumlarının öğretimini planlamak, düzenlemek, yönetmek, denetlemek, yükseköğretim kurumlarındaki eğitim - öğretim ve bilimsel araştırma faaliyetlerini yönlendirmek, bu kurumların kanunda belirtilen amaç ve ilkeler doğrultusunda kurulmasını, geliştirilmesini ve üniversitelere tahsis edilen kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak ve öğretim elemanlarının yetiştirilmesi için planlama yapmak maksadı ile kurulan**” ve oluşumu; (Değişik ikinci fıkra: 7/5/2004-5170/8 md.) **Yükseköğretim Kurulu, üniversiteler tarafından seçilen ve sayıları, nitelikleri, seçilme usulleri kanunla belirlenen adaylar arasından rektörlük ve öğretim üyeliğinde başarılı hizmet yapmış profesörlere öncelik vermek sureti ile Cumhurbaşkanınca atanan üyeler ve Cumhurbaşkanınca doğrudan doğruya seçilen üyelerden kurulur**” diye tanımlanmaktadır.

2547 S.Y.nın Üçüncü Bölümü “**Üst Kuruluşlar: Yükseköğretim Kurulu**” başlığını taşımaktadır. Oysaki Üçüncü Bölüm altında “**Yükseköğretim Kurulu**” yanı sıra, “**Yükseköğretim Denetleme Kurulu**” ile “**Üniversitelerarası Kurul**” da yer almaktadır.

“**Üst Kuruluşlar Yükseköğretim Kurulu: (3) Madde 6 – (Değişik: 2/12/1987 - KHK - 301/1 md.) a.Yükseköğretim Kurulu, tüm yüksek öğretimi düzenleyen ve yükseköğretim kurumlarının faaliyetlerine yön veren, bu kanunla kendisine verilen görev ve yetkiler çerçevesinde özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip, sürekli görev yapan bir kuruluştur. Yükseköğretim Kuruluna; Yükseköğretim Denetleme Kurulu (...) (3) ile gerekli planlama, araştırma, geliştirme, değerlendirme, bütçe, yatırım ve koordinasyon faaliyetleri ile ilgili birimler bağlıdır**”. YÖK, Kurul adını taşımakla birlikte, kurum özelliği göstermektedir.

b.Yükseköğretim Kurulu; (1) (Değişik: 2/7/2018 – KHK-703/135 md.) Cumhurbaşkanı tarafından; rektörlük ve öğretim üyeliğinde başarılı hizmet yapmış profesörlere öncelik vermek suretiyle seçilen yedi, temayüz etmiş üst düzeydeki Devlet görevlileri veya emeklileri arasından seçilen yedi, (2) (Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/135 md.) (3) (Mülga: 14/7/2004 – 5218/2 md.) (4) (İptal: Anayasa Mahkemesi'nin 14/5/1997 tarihli ve E.: 1997/21, K.: 1997/48 sayılı Kararı ile.) (5) Üniversitelerarası Kurulca, Kurul üyesi olmayan profesör öğretim üyelerinden seçilip Cumhurbaşkanı tarafından atanan yedi, olmak üzere toplam yirmi bir kişiden oluşur” olarak tanımlanmaktadır.

2547 Sayılı Yasanın 6/b maddesi ile Anayasanın 131/b maddesi uyuşmamaktadır. Çünkü, Anayasanın 131/2 fıkrasında, 2547'nin 6/b maddesinde, ÜAKca seçilen ve Cumhurbaşkanı tarafından atanan 7 kişi yoktur. Anayasanın 131/2 fıkrası, 2547 S.Y'nin 6/b maddesine uydurulacak, yada 2547 S.Y'nin (5) nolu paragrafı iptal edilecektir.

Yanı sıra, 15 Temmuz 2016'da başarısızlığa mahkum darbe kalkışması sonrasını fırsata dönüştüren siyasi iktidar akademiya topluluğunun savaşımları ile 2547 Sayılı Yasanın 13üncü maddesinde, 07.07.1992'de, elde ettiği, sınırlı kazanımı, üç aşamalı rektör seçimini, önce 29.10.2016 günlü 676 ve sonra da 2/7/2018 günlü 703 Sayılı KHK ile ortadan kaldırarak, kağıt üzerinde varolan, kurumsal özerkliği de bitirmiştir. Gerçi yönetsel özerklik, 1982 Anayasasının 130 uncu maddesinde tanınan **“bilimsel özerklik”** ile sınırlı tutularak, daha 1982'den başlayarak iptal etmiştir.

Yükseköğretim Sisteminin mutlak egemeni ve uygulayıcısı, iki yıl ara ile çıkartılan 676 ve 703 Sayılı KHK'den bu yana Cumhurbaşkanı olmuştur. Sistemin egemeni YÖK ve üniversitelerin tek patronu rektör, Cumhurbaşkanının memuruna dönüşmüştür. Bunun sonucu olarak YÖK Başkanı da, AKP kadrolarının **“Yeni”** ekli Türkiye'ye öykünerek, YÖK'nu **“Yeni YÖK”** olarak adlandırılır olmuştur.

B) 2547 Sayılı Yasada Üniversite Yönetimi Organları

2547 Yasada yer alan üniversite ve fakülte organlarına ilişkin düzenlemeler, var olan sistemi anlamının anahtarını içermektedir. Üniversite organlarının sıralamadaki yeri, önceki yasalara göre tersine çevrilerek **“rektör üniversitenin karar, yürütme ve yargı gücü** ile güçlendirirken, **“senato”** ve **“üniversite yönetim kurulu”** ise, danışma organı düzeyine indirilmiştir. İlginç olanı ise, **“şahsım üniversite rektörleri, danışma kurulu düzeyine indirilen Senato ve Üniversite Yönetim Kurulunun varlığına karşın, bir de “rektör danışmanlığı”** makamı yaratmışlardır. Üniversite böylece **“şahsım üniversitesi”**ne, kurullar ise, rektörce belirlenen dekan ve müdürlerden oluştuğundan, **“şahsım kurullarına”** dönüşmüştür.

Rektör; Üniversite tüzelkişiliğinin temsilcisi olan rektör ataması, 1981'den 2018'e kadar olan dönemde, dört kez değişime uğratılmıştır. Başlangıçta rektör, **“YÖK'nun önereceği yükseköğretimden sonra en az on beş yıl başarılı hizmet vermiş, tercihan devlet hizmetinde bulunmuş, ikisi üniversitelerde görevli profesörlerden olmak üzere, dört kişi arasından Devlet Başkanınca, beş yıl için atanır...Süresi biten rektör yeniden atanabilir”** idi.

07.07.1992’de rektör ataması, **“Devlet Üniversitelerinde rektör, profesör akademik ünvanına sahip kişiler arasından, görevdeki rektörün çağrısı ile toplanacak öğretim üyeleri tarafından seçilecek adaylar arasından Cumhurbaşkanınca atanır... Süresi sona erenler aynı yöntemle yeniden atanabilirler. Ancak iki dönemden fazla rektörlük yapılamaz... Rektör adayı seçimleri gizli oyla yapılır. Oy veren her öğretim üyesi oy pusulasına yalnız bir isim yazabilir. Birinci toplantıda öğretim üyelerinin en az yarısının bulunması şarttır. Bu sağlanmadığı takdirde toplantı 48 saat ertelenir ve nisap aranmaksızın seçime geçilir. Bu toplantıda en çok oy alan 6 kişi aday olarak seçilmiş sayılır, bunlardan YÖK’nun seçeceği üç işi atanmak üzere Cumhurbaşkanına sunulur. Vakıflarca kurulan üniversitelerde rektör adaylarının seçimi ve rektörün atanması ilgili mütevelli heyet tarafından yapılır”** biçimine dönüştürülmüştür.

15 Temmuz 2016’da **“Tanrının lütfu”** olarak kutsanan başarısız darbe kalkışması sonrası ilan edilen **“Olağanüstü Hal”** kapsamında çıkartılan 676 Sayılı KHK’nin 85inci maddesi ile, 2547 Sayılı Yasanın 13/a maddesi değiştirilmiştir.

104

Bu değişiklik ile rektörlük yeniden yapılandırılarak; **“Devlet üniversitelerinde rektör Yükseköğretim Kurulu tarafından önerilecek, profesör olarak en az üç yıl görev yapmış üç aday arasından Cumhurbaşkanınca atanır. Bir aylık sürede önerilenlerden birisinin atanmaması ve Yükseköğretim Kurulu tarafından, iki hafta içinde yeni adaylar gösterilmemesi halinde Cumhurbaşkanınca doğrudan atama yapılır. Rektörün görev süresi 4 yıldır. Süresi sona erenler aynı yöntemle yeniden atanabilirler. Ancak aynı Devlet üniversitesinde iki dönemden fazla rektörlük yapılamaz. Rektör, üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü tüzel kişiliğini temsil eder. Vakıflarca kurulan üniversitelerde rektör, mütevelli heyetinin Yükseköğretim Kuruluna teklifi ve Yükseköğretim Kurulunun olumlu görüşü üzerine Cumhurbaşkanı tarafından atanır”** biçimine büründürülmüştür.

Bununla da yetinilmemiş, YÖK’na rektör adayı önerme, adayın profesör olarak üç yıl görev yapma koşulu, aynı üniversitede iki dönemden fazla rektörlük yapma sınırlaması, 02.07.2018 gün 703 Sayılı KHK ile kaldırılmıştır. **“Rektör: Madde 13 – a) (Değişik paragraf : 2/7/2018 – KHK-703/135 md.) Devlet ve vakıf üniversitelerine rektör, Cumhurbaşkanınca atanır. Vakıflarca kurulan üniversitelerde rektör ataması, mütevelli heyetinin teklifi üzerine yapılır”**. Bu son değişiklik ile, artık üniversitede rektör olmanın

önünde hiçbir koşul kalmamış, Cumhurbaşkanı isterse, okur-yazar olmayan birini de, emekli oluncaya kadar rektörlüğe atayabilir duruma gelmiştir.

676 ve 703 sayılı KHK ile yapılan değişiklikler, aynı zamanda Anayasa ve 2547 Sayılı Yasa hükmünün açıktan çiğnenmesi sonucunu doğurmuştur. Bu ise, Türkiye’de Anayasa ve yasaya ne denli özen ve saygı gösterildiğini ve yasama sürecinde görev alanların yaptıklarının ayırında olmadıklarının kanıtını oluşturmaktadır.

Anayasanın 130uncu maddesinin son fıkrası **“Vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumları, mali ve idari konuları dışındaki akademik çalışmaları, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden, Devlet eliyle kurulan yükseköğretim kurumları için Anayasada belirtilen hükümlere tabidir”** diye düzenlenmiştir. 2547 Sayılı Yükseköğretim Yasasının Ek Madde 2 de; (Ek: 17/8/1983 - 2880/32 md.; Değişik : 18/6/2008-5772/7 md.) **Vakıflar; kazanç amacına yönelik olmamak şartıyla ve mali ve idari hususlar dışında, akademik çalışmalar, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden bu Kanunda gösterilen esas ve usullere uymak kaydıyla, Yükseköğretim kurumları veya bunlara bağlı birimlerden birini veya birden fazlasını ya da bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı olmaksızın, ekonominin ihtiyaç duyduğu alanlarda yüksek nitelikli işgücü yetiştirmek amacıyla, bu Kanun hükümleri çerçevesinde kalmak şartıyla meslek yüksekokulu kurabilir. Bu meslek yüksekokulu, kamu tüzel kişiliğini haiz olup, Cumhurbaşkanı kararı ile kurulur”**

Yukarıdaki Anayasa ve yasa kurallarına göre vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumları **mali ve yönetsel açıdan** Anayasa ile 2547 Sayılı Yasada belirtilen hükümlerine tabi değildir. Yani, vakıf yükseköğretim kurumları mali ve yönetim alanında özerk kuruluşlardır. Örneğin bunların bütçesi, devlet yükseköğretim kurumlarının tabi olduğu “karma bütçe” kapsamında olmadığı gibi, akademik kurumlarının yöneticileri de, vakıf yükseköğretim kurumun mütevelli heyeti tarafından, iş yasası çerçevesinde belirlenecektir.

Yasa koyucu, Anayasanın 130uncu maddenin son fıkrasına uygun olarak, 2547’de, rektör maddesi olan 13üncü maddesini, 07.07.1992’de, **“Vakıflarca kurulan üniversitelerde rektör adaylarının seçimi ve rektörün atanması ilgili mütevelli heyet tarafından yapılır”** kuralını getirmiştir. İki KHK yapılan düzenleme hem Anayasaya ve hem de 2547 Yasaya, açıktan aykırıdır. Vakıf yükseköğretim kurumlarının sahipleri olanlar, her iki değişikliğe

de karşı çıkmamışlardır. Bunun nedeni, karşı çıkışlarının kendilerine yönelik olabilecek hasımlıktan çekinmeleri ya da beslendikleri kamu desteklerinden, elde ettikleri ayrıcalıklardan yoksun kılınmaları korkusu olmalı.

Senato; “rektörün başkanlığında, rektör yardımcuları, dekanlar ve her fakülteden fakülte kurullarınca üç yıl için seçilecek birer öğretim üyesi ile rektörlüğe bağlı enstitü ve yüksekokul müdürlerinden” oluşur.

Üniversite Yönetim Kurulu; “rektörün başkanlığında, dekanlardan, üniversiteye bağlı değişik öğretim birim ve alanlarını temsil edecek şekilde senatoca dört yıl için seçilecek üç profesörden” oluşur.

C) 2547 Sayılı Yükseköğretim Yasasında Fakülte Yönetimi Organları

Fakülte yönetim organları da, tıpkı üniversite organları gibi, 4936 ve 1750 Sayılı Üniversite Yasalarındaki sıralamayı tersine çevirerek, dekan, fakülte kurulu ve fakülte yönetim kurulu biçiminde yer almaktadır. Bir alışkanlıktan olacak, kurulların görevinin danışma organlığına indirilmesine karşın, örneğin “Üniversite Yönetim Kurulu” ve “Fakülte Yönetim Kurulu” adları sürdürülmektedir. (Maddenin 1981 yılındaki ilk biçimi ayrıç içinde gösterilmektedir⁹.

Dekan: Fakültenin ve birimlerinin temsilcisi olan dekan, rektörün önereceği, (fakültenin aylıklı üç profesörü) üniversite içinden veya dışından üç profesör arasından Yükseköğretim Kurulunca üç yıl süre ile seçilir ve normal usul ile atanır. Süresi biten dekan yeniden atanabilir(md.16/a).

Rekörde olduğu gibi, dekanda da, atandığı üniversite ya da fakülte ile kadro bağının var olmasından vazgeçilmiştir.

Fakülte Kurulu; dekanın başkanlığında fakülteye bağlı bölümlerin başkanları ile varsa fakülteye bağlı enstitü ve yüksekokul müdürlerinden ve üç yıl için fakültedeki profesörlerin kendi aralarından seçecekleri üç, doçentlerin kendi aralarından seçecekleri iki, (yardımcı doçentlerin) doktor öğretim üyelerinin (22/2/2018 tarihli ve 7100 sayılı Kanununun 11 inci maddesiyle) **kendi aralarından seçecekleri bir öğretim üyesinden oluşur.** (Md.17/a)

Fakülte Yönetim Kurulu: dekanın başkanlığında fakülte kurulunun üç yıl için seçeceği üç profesör, iki doçent ve bir (yrd. doçentten) **doktor öğretim üyesinden oluşur.**(Md.18/a)

VI. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME:

1900’den başlattığımız ve günümüze getirdiğimiz üniversite mevzuatımızdaki, üniversite tanımı, üniversite özgürlüğü ve akademik özgürlük konularındaki değişimi topladık. Çok partili döneme geçtikten bu yana da, her siyasal erk, kendisinin damgasını taşıyan değişiklikler, eklemeler, çıkartmalar yapmayı alışkanlığa dönüştürmüştür.

Kimileri ve 2547 Sayılı Yasanın müellifi İhsan Doğramacı, tek partili dönemi(1933-1946) üniversite tarihimizin “Altın Çağı” diye tanımlamakta ve müellifi olduğu 2547 Sayılı Yükseköğretim Yasasını da,7.Temmuz 1992’deki, rektör atamasının üç dereceli seçime dayandırılmasına kadar olan 06 Kasım 1981- 07 Temmuz 1992 dönemini de, “Altın Çağın Devamı” olarak değerlendirilmektedir. Buna karşın ise, katılımcı demokrasiden yana olan çevreler ise, 1946 günlü 4936 Sayılı Üniversiteler Yasası ve bunu önemli ölçüde değiştiren 1960 günlü 115 Sayılı Yasa katılımcılığı genişletmiştir. Türkiye siyasal yaşamında, katılımcı - demokratik işleyişin iktidara gelinceye dek katlanılır bir araç olarak görülmesi ve iktidar erkini ele geçirdikten sonra inilen tramvay olarak algılanmasının sonucunda askeri müdahaleler süreklilik kazanmıştır. 27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971, 12 Eylül 1980 ve hatta 15 Temmuz 2016, bu darbe ve müdahalelere örnektir. Bu darbe ve müdahaleler ise, üniversiteyi, vesayet kurumu oluşturarak ve giderek doğrudan yöneterek, sıkı düzen altına alınması gereken kuruma dönüştürmüştür 1960 Darbesi, Anayasa Tarihimizde en özgürlükçü ve siyasal erkin belirleyiciliğini, denge ve denetim altına almasının yanı sıra da, 120.maddesi ile de, üniversiteleri anayasal özerk kurum olarak tanımlamıştır.115 Sayılı Yasa ise, ilk Üniversiteler Yasası olan 4936 Sayılı Yasadaki varolan yönetsel özerklik ve akademik özgürlüğü, katılımcılığı güçlendirmiştir.

12 Mart 1971 Askeri Muhtırası sonrasında, 1961 Anayasanın 120’nci maddesindeki **“üniversiteler, kendileri tarafından seçilen yetkili öğretim üyelerinden kurulu organları eliyle yönetilir ve denetlenir...”** yerini, 20.09.1971 günlü 1488 Sayılı Yasa ile **“...üniversiteler, Devletin gözetimi ve denetimi altında, kendileri tarafından seçilen organları eliyle yönetilir...”**e bırakmıştır. Ve Anayasanın 120’inci maddesine eklenenler, 1946 ve 1960’da zapt-u rapt alınması gerekmeyen üniversite, 1971’de sıkıca gözetilmesi, denetlenmesi ve hatta doğrudan yönetilmesi gereken kurumlar olarak görülmüştür. Bununla birlikte organların seçimle gelmesi ilkesinden vazgeçilmemiştir.

12 Mart 1971 Askeri Müdahalesinin etkisinin ortadan çekilmesi ve genel seçimlerin yapılması sonrasında oluşturulan CHP+MSP Ortak Hükümeti döneminde, 1750 Sayılı Üniversiteler Yasası kabul edilmiştir. 1750 Sayılı Yasa, kurumsal özerkliği ve akademik özgürlüğü daraltan 1971 Anayasa değişikliğinin gölgesinde olmakla birlikte, seçimle belirlenen organları eliyle yöneltilen kurumlar olma özelliğini korumuş, denetim Bakanlar Kurulu’na aktarılmıştır. Anayasa ve 1750 Sayılı Yasada, güvenlikçi bir yaklaşım görülmektedir.

1750 Sayılı Üniversiteler Yasası, 8 yıllı en kısa ömürlü yasa olmuştur. 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi sonrasında, Anayasasız ve parlamentosuz dönemde yürürlük kazanan 2547 Sayılı Yükseköğretim Yasası, 1946 – 1973 yılları arasında, 27 yıl uygulama bulan 4936 + 115 Sayılı Üniversiteler Yasasından, daha uzun süre, 1981-2021 yılları arasında 40 yıldır uygulanmaktadır. 12 Eylül 2010’daki ve 16 Nisan 2017 Anayasa değişikliği, Türkiye’yi “Yeni Türkiye”ye, YÖK’nu “Yeni YÖK”na dönüştürmüş, yararlı salaklarca girilen 15 Temmuz 2016 Kalkışması, AKP ve Partili Cumhurbaşkanı’na fırsata dönüştürülerek, tüm kurum, kuruluş ve organlar üzerinde egemenlik hakkını tek başına kurmasına neden olmuştur.

Partili Cumhurbaşkanı, AKP’yi “Şahsım Partisine, Devleti “Şahsım Devletine”, üniversiteyi de “Şahsım Üniversitesine” dönüştürmüş, akademiayı oluşturan öğretim elemanları ile öğrencilerini “tebasına” dönüştürmeye kalkışmıştır. Anayasa, yasa hükümleri ise, elinin tersi ile ötelere itilmiştir. Ele geçirilen YÖK, mutemet adamlarla vesayet aracı olan devasa bir kuruma dönüştürülmüştür. Oysa AKP, 2002 tarihli “Kalkınma ve Demokratikleşme Programı”nda üniversiteye şöyle yaklaşmaktadır: “...Türkiye’de Yükseköğretim, nicelik açısından büyük bir ilerleme kaydetmiş, ancak nitelik bakımından aynı başarı gösterilememiştir. Yüksek Öğretim’de köklü bir reforma ihtiyaç vardır. YÖK, üniversiteler arasında koordinasyon sağlayan, standart belirleyici bir yapıya kavuşturulacaktır. Üniversiteler idari ve akademik özerkliğe sahip, öğretim elemanları ile öğrenciler üzerinde baskı, dayatma ve antidemokratik uygulamaların bulunmadığı, bilimsel bilginin üretildiği, araştırma ve öğretim faaliyetlerinin esas olduğu kurumlar haline getirilecektir.. denilmektedir.

2002’de Üniversitelere ve yükseköğretime yukarıdaki gibi yaklaşan ve öğretimi nitelik eksikliği ile değerlendirilen, YÖK’nun görev alanını sınırlamayı amaçlayan, üniversitelere yönetsel özerklik ve akademik özgürlük vaat eden, öğretim elemanları ve öğrenciler üzerinde varsaydığı baskıyı

ortadan kaldırma sözü veren AKP, söylediklerini tam tersini gerçekleştirmiş, üniversiteyi “**cehalet üretim merkezine**” dönüştüren, akademik ünvanları ucuzlatan, YÖK ve Rektörleri, “**şahsının kapı kulları kayyuma**” dönüştüren bir sonuç yaratmıştır. AKP’nin tek demokratikleşme başarısı(!), cilbabı,örtünme ve sarmalanmayı beşikten mezara kadar dayatması ve bunları “**en çok gözetilen ve ödüllendirenler**” kılması ve sayıları giderek artırılan İHO mezunu olmayı, kamuda yönetici kadrolara atanmanın ön koşuluna dönüştürmesi olmuştur.

Yapılması gereken, AKP + Partili Cumhurbaşkanının yaptıklarının tam tersini yapmak ve AKP Programının gereklerini yaşama geçirmektir. Yani, geçmişinde elde ettiği yönetsel özerklik ve akademik özgürlükleri ile yeniden kavuşturulmalıdır. YÖK, kapatılmalı, seçilmiş rektör ve temsilcilerden oluşacak ÜAK, üniversiteler arasında eşgüdümü, planlamayı, standardı sağlayacak bir üst-organa dönüştürülmelidir. Üniversitelerde rektör, fakültelerde dekan, yüksekokullarda ve enstitülerde seçilmiş üyelere oluşturulan kurulların kararlarını, yasa, tüzük, yönetmelik vb.lerinin uygulayıcısı olmalıdır. Üniversite bileşenleri, öğretim elemanları, öğrencileri ve çalışanları söz ve karar sahibi kılınmalıdır. Üniversitelerde rektörlük, dekanlık, müdürlük görevlerini üstleneceklerde belirli bir kıdem ve nitelik belirlenmelidir. Rektör, dekan vb.lerinin ayrıcalıkları kaldırılmalı, bu görevler, üniversite ekonomik kuruluşlarından kaynaklı varlık sahibi olmaktan uzaklaştırılmalıdır. Rektörlüğü, dekanlığı “**güç odağı**” olmaktan çıkartmamız gerekmektedir.

Üniversite, hangi dönemde ve hangi coğrafyada olursa olsun evrensel bir kavramdır. Ve ortak özelliklere sahiptir. Bu ortak özelliklerin başında “**tüzel kişilik**” ile “**kurumsal özerklik ve bilimsel özgürlük**” gelmektedir.

Üniversiteler, diğer anayasal organlar ve kurumlar gibi, devleti oluşturan kurumlardandır. Egemenliğin asıl sahibi olan ulus adına, kural koyma, yönetme ve denetleme görevini yapan organ ve kurumlar gibi, üniversiteler de, yalnız ülke için değil, yanı sıra tüm insanlığa, doğaya, evrene yönelik sorumluluk ve görev üstlenmiş kurumlardır. Ülke yönetimi ile üniversite yönetimi arasında bağlantı bulunmaktadır. Demokrasi ile yönetilen ülkelerde, bütün kurumlar gibi, üniversite yönetimi de demokratik ve katılımcıdır. Demokrasiden sapma, üniversite yönetimini de buna koşut olarak demokratik işleyiştten uzaklaştırır.

Türkiye Cumhuriyeti, hatta Osmanlı bunu başardı. Yeni icada, başka coğrafyalarda aramaya gerek yoktur. Dün yaptığımızı, geliştirmek yerine, dünü ve hatta kendi parti ve hükümet programlarının yadsımaktan

vazgeçmeli, üniversite yasalarını, her hükümetin yaz-boz tahtasına çevirme sapkınlığımızdan kurtulmalıyız. Üniversiteler, yazılı kuralları yanı sıra, gelenekleri ile, bunların oluşturduğu yazılı olmayan kuralları ile yaşayan kuruluşlardır.

Bunun da tek yolu ve güvencesi, evrensel insan hakları ve özgürlüklerine dayanan, bunlardan kaynaklanan demokratik, laik ve sosyal hukuk devletini, yıkmadan, yozlaştırmadan, sıkça değişir kılmadan yaşam biçimimize dönüştürmektir. Bunu geçmişte başardık. Bugün neden olmasın!

Yararlanılan Kaynaklar

AKP Programı

4936,115,1750 ve 2547 Sayılı Yasalar

M. Tahir Hatipoğlu; Türkiye Üniversite Tarihi, 2.Baskı, Selvi Yayınevi. Ankara, 2000.

İhsan Doğramacı; Günümüzde Rektör Seçimi ve Atama Krizi: Türkiye’de ve Dünyada Yükseköğretim Yönetimine Bir Bakış, Ankara,1975.